

ב. לשיטת הרמב"ם (ת,ה), אין הבעלים נותנים את התוספת שהוסיף האחר, אלא נותנים את הקרן שאמרו הם עם חומשו בלבד. ורק אם לאחר שהוסיף האחר במחיר, הוסיפו הם על סכומו, אפילו פרוטה אחת בלבד, חייבים ליתן את התוספת שהוסיפו אך ללא חומש אותה תוספת. היה הסכום שהאחר הציע שווה לסכום הקרן והחומש של הבעלים – רצו הם פודים רצה הוא פודה. (ולכתחילה מצוה באדון, כנ"ל).

היה הסכום של האחר גדול משל הבעלים – האחר פודה. במעשר שני אינו כן, אלא הקובע היחיד הוא סכום הקרן ואין מתחשבים בתוספת החומש, שאין להקדש הנאה בממון אלא לבעלים, הלכך הוא אומר בסלע ואחר אומר בסלע ואיסר – של סלע ואיסר קודם. שני אנשים זרים המציעים מחיר שווה; נסתפק השפת-אמת האם הראשון שהציע הוא קודם, או שמא אין שייך כאן דין קדימה אלא למי שירצה הגובר ימכור, או יפילו גורל. ודעתו נוטה שהראשון קודם.

ג. אמר אחד לפדות בעשר, ובא אחר ואמר בעשרים, ועוד אחר בשלשים; חזר בו האחרון – נותן להקדש עשר שהוסיף. חזר אחריו השני – נותן הוא לבדו עשר שהוסיף על הראשון. חזר אחר כך הראשון – נותן לבדו את התוספת שהוסיף על שווי הנכס. אם חזרו השני והשלישי יחדיו; שניהם משלמים בשותפות את העשר שהוסיפו על הראשון, נמצא השלישי משלם 15 והשני – 5. חזרו שלשתם כאחת – שלשתם נושאים בשוה בתוספת הראשונה שהוסיף הראשון על שוויו, והשני והשלישי משתתפים בשוה בתוספת השנייה, והשלישי לבדו משלם על תוספתו (כן היא שיטת רש"י והראב"ד). הרמב"ם סובר שכשחזרו יחדיו כולם משלמים שווה בשוה על ההפסד הכולל שנוצר ע"י חזרתם.

ד. הסיקו ששוה-כסף ככסף לדברי הכל (מלבד בפדיון מעשר שני, שנאמר וצרת הכסף בדוקא).

דבר שאין בחומשו שוה פרוטה – מחלוקת תנאים; לתנא קמא אין פודים בו ולר' יוסי פודים. א. אמרו בגמרא שהמשך המשנה הסתמית מורה כרבנן. ומשמע לכאורה שהלכה כמותם שאין פודים כל שאין בחומשו שוה פרוטה. ונראה לכאורה שבדיעבד חל הפדיון, שהרי אמר שמואל (להלן כט). ומשמע שם שכן נוקטים ואין בדבר מחלוקת) 'הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל'. ובזמן הזה אף לכתחילה מותר, כמבואר בגמרא שם – שכיון שהכל הולך לאיבוד חשיב כבדיעבד. ב. כתב השפת-אמת, הדעת נוטה שלת"ק אפילו אדם אחר שאינו מוסיף חומש, אינו פודה בסכום שאין בחומשו שוה פרוטה. ובספר אור שמח (ערכין ו, יט) נסתפק לומר שלא חל הקדש על דבר שאין בחומשו שוה פרוטה, לפי שאינו ראוי לפדיון הבעלים (וע"ע בב"מ נג אודות מעשר שני שאין בחומשו שוה פרוטה).

דף כח

- מד. א. אלו דברים יכול אדם להחרימם ואלו אינו יכול?
ב. כהנים ולויים שהחרימו – האם חל החרם?
ג. חרמי כהנים, גזל הגר, ושדה אחוזה המתחלקת לכהנים (ובכור בהמה) – לאלו כהנים הם ניתנים?

א. מחרים אדם מצאנו ומבקר, מעבדיו ומשפחותיו הכנענים, משדה אחוזתו, וממטלטליו.
 אין להחרים את כל נכסיו, ואפילו לא מין אחד בשלמותו, כגון כל בהמותיו או כל שדותיו. ואם עשה כן – אין נכסיו מוחרמים. דברי רבי אליעזר (אך כל חרם... מכל אשר לו, מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו).
 א. משמע, וכן מבואר בתוספתא, שחכמים חולקים וסוברים בדיעבד שהחרים כל נכסיו – מוחרמים. וכן פסק הרמב"ם (ערכין וחרמין ו,ב).
 ב. כל מין בהמה – אחד, וכל מין אדם – אחד. לכן יכול להקדיש כל צאנו ולהשאיר בקר, או להקדיש שפחות ולהשאיר עבדים (עפ"י שטמ"ק). ויש אומרים שאין לעשות כן לכתחילה (ע' חזון נחום; פרוש רש"ה בחקותי).
 ג. מקרא זה נאמר בחרמי כהנים ולא בחרמי בדק הבית (עתוס'. וי"ל שחרמי בדק הבית דינם כשאר הקדשות כבסמוך. ובצפנת פענח (ערכין ו,ב) נסתפק שמא דינם כחרמי כהנים).
 המקדיש כל נכסיו – מובא בתוספתא (ד) שההקדש חל. וה"ה להפקר. ויש מי שכתב שלר"א לא חל (ע' בשו"ת חת"ס או"ח קד, ובחידושי לשבת כו). ואולם לענין לכתחילה לדברי הכל אין להקדיש כל נכסיו (כן מבואר ברמב"ם (ח,יג), ומקורו בתוספתא פ"ד. וע"ע מנ"ח שנו,ג).
 והזהירו חכמים שיהא אדם חס על נכסיו, שהרי אפילו לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו. ולדעת ר' אלעזר בן עזריה, אין לו לאדם (לכתחילה) להחרים יותר מחומש מנכסיו, וכתקנת אושא. ולתנא קמא מותר.
 אין אדם יכול להחרים שדה מקנה, עבדיו העבירים או את בנו ובתו – שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. [ואעפ"י שרשאי למכור – אינו יכול למכרם לעולם כשאר נכסים].
 המחרים עבדו כנעני – ע' גטין לה.

ב. הכהנים אינם מחרמים לדברי הכל, בין קרקע בין מטלטלין, שהרי החרמים שלהם.
 נראה שאין חילוק בין שטחים ממגרשי עריהם או אלו שבאו להם מחרמי ישראל, שהרי אפילו מטלטלים אינם מחרמים. ואולם מדברי הרמב"ם (ו,ג. וכ"כ הסמ"ג עשין קלב) אין נראה כן ומשמע שהיתה לו גרסה אחרת בגמרא, ושמא יש לחלק לשיטתו בין מטלטלים לשדות הבאים להם מחרמים [או אף מחלוקת שדה אחוזה ביובל]. וצ"ע (זבח תודה. וע"ע חדושים-ובאורים בסוף המסכת).
 הלויים, אין מחרמים קרקעות (כי אחוזת עולם הוא להם). ואילו במטלטלין נחלקו תנאים; לר' יהודה אין מחרמים (מכל אשר לו... ומשדה אחוזתו – הקיש מטלטלין לקרקעות). ולר' שמעון, וכן דעת רבי – מחרמים.
 א. הרמב"ם פסק (ערכין ו,ו) כרבי יהודה. והרב עובדיה מברטנורא פסק כר"ש וקרבי (ע' תוי"ט).
 ב. נראה שקרקעות שבהו"ל דינם כמטלטלין שנחלקו בהם ר"ש ור"י.
 ג. כל זה אמור בחרמי כהנים, אבל חרמי בדק הבית – נראה שהכהנים והלויים דינם כשאר כל אדם (מנחת חינוך שנו, עפ"י הרמב"ם; זבח תודה).

ג. חרמי כהנים – שדות, וכן גזל הגר, ניתנים לכהן שבאותו משמר (כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו – גזרה שוה מגזל הגר שנאמר בו לה' לכהן... מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו – הרי בכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר. רבי חייא בר אבין [אמר רב חסדא]. וכן תניא בברייתא).
 א. לפי מה שכתב הרמב"ם (מעשה"ק י,יד) נראה לכאורה שאיל האשם ניתן לאנשי בית אב בלבד. ואילו הכסף מחולק לכל אנשי המשמר. וצ"ע (ע' חו"א ב"ק כ,יד. וע"ע גליונות קה"י כאן).
 ב. נראה שאין רשאי ליתן לכהן אחד שבמשמר, אלא מתחלק לכל כהני המשמר. ונראה שנותן

למשמר המשמש בשעת נתינה, כמו בגזל הגר. והרמב"ם פירש למשמר המשמש בשעה שהחרים, אך שמא מדבר בשהחרים ונתן מיד (חזו"א בכורות כב,ו).
וכן שדה אחוזה היוצאת לכהנים ביובל – ניתנת למשמר שפגע בו יובל בתחילתו (– ביום הכפורים. ולר' ישמעאל בנו של ריב"ב – בראש השנה. ערש"י). פגע בו יובל בשבת – ניתנת למשמר היוצא, שברשותו התחיל היובל בערב (רבי חייה בר אמי בשם חולפנא).
חרמי מטלטלין; מבואר בגמרא שתלוי במחלוקת תנאים; לרבי יהודה המקיש מטלטלין לקרקעות – ניתנים לכהן מאותו משמר. ולרבי שמעון – לכל כהן שירצה.
בכור בהמה טהורה; כתבו אחרונים שלדעת תלמודנו נראה שניתן לכל כהן שירצה, ולא דוקא לכהני משמר. וכן משמע מדברי הרמב"ם (בכורות א,טו; ביכורים א,י. וכ"מ ברש"י זבחים קב:). ואילו בירושלמי (חלה ד,ט) אמרו שניתן למשמר (והביאו הרמב"ם בפירושו למשנה חלה ד,ט. נ"א דוקא בתם. מראה הפנים' על הירושלמי]. ע' חדושי הגר"ח הל' ערכין; חזו"א זרעים ליקוטים ח,ד).

דפים כח – כט

מה. א. מהם 'חרמי כהנים' ו'חרמי בדק הבית', ומה דינם של חרמים סתם?
ב. האם החרם חל על מוקדשין?

א. אדם שהחרים מקצת מנכסיו, ואמר 'הרי אלו חרם לכהן' – נעשו כהקדש לכל דבריהם, וחלה עליהם קדושת הגוף (תוס'), ואין להם פדיון (... לא ימכר ולא יגאל. כל חרם קדש קדשים הוא לה') ויש בהם מעילה (תמורה לב:). נתנם לכהן – הרי הם כחולין לכל דבריהם (כל חרם בישראל לך יהיה).
ואם החרים לבדק הבית – הרי הם כשאר הקדש לבדה"ב, ויש להם פדיון.

א. החרים שדה אחוזתו והגיע יובל ולא פדאה; המנחת-חינוך (שנו, א) נקט שאין לו דין שדה אחוזה להתחלק לכהנים, ונפדית בשויה ולא בסכום הקצוב בשדה אחוזה. ואילו בצפנת פענח (ערכין ד,יט) פשוט לו להפך, שהמחרים דינו כמקדיש שדהו.
ויש לשדה זו דין הקדש לענין תוספת חומש בפדיון הבעלים ולענין העמדה והערכה (כן הביא המנ"ח (שם ב) מלשון הרמב"ם בפירושו המשנה, וצייד בזה).

ב. חרמי בדק הבית, נראה שמועילה שאלה לחכם עליהם, ישנם במופלא הסמוך לאיש, וכן נראה שנכרי המחרים נכסיו, נוהג בו דין שאר הקדשות (עפ"י מנ"ח שנו, ה). אבל לענין חרמי כהנים – יש להסתפק במופלא ובגוי (שם סק"ט). ובספרי (במדבר קיז) מ' שנוהג גם בגוי. ולענין שאילה נראה שעד שבא לידי כהן – אפשר להישאל, ולא משבא לידי (מנ"ח שנו, י).
ג. החרמים – מצוה (וע' משנה ביצה לו: רמב"ם ערכין ח,יב). י"א דוקא חרמי בדק הבית אבל לא חרמי כהנים (רש"ש שם עפ"י הראשונים), וי"א אפילו חרמי כהנים (עפ"י חסדי דוד ערכין ד,ה. וע' גם פסקי ריא"ז ותו"ט ביצה שם).

ד. מבואר בתוס' (בתמורה לב. ד"ה והאמר) שחרמי כהנים אינם שייכים ב'הרי עלי' אלא ב'הרי זו', כי אין שייך בזה דין 'אמירתו לגבוה' כבשאר נדרים [ואולם יתכן שכשאומר 'הרי נכסים אלו עלי חרם' נאסרו, שמשמעותו כ'הרי זו'. ע' ר"ג כאן]]. ובשפת אמת (שם) תמה הלא קדש הם לה' וממנו הכהנים זוכים ולמה לא יתחייב ב'הרי עלי'.

סתם חרמים; רבי יהודה בן בתירא אומר: לבדק הבית (כל חרם קדש קדשים הוא לה'). וחכמים אומרים: לכהנים (כשדה החרם – לכהן תהיה אחוזתו).